

معلم تراز سند تحول

© معصومه شاهی، معلم پایه دوم ابتدایی

← سند تحول بنیادین یکی از مهم‌ترین برنامه‌های بلندمدت نظام آموزشی کشور بعد از پیروزی انقلاب اسلامی است. این سند در سال ۱۳۹۱ به تصویب شورای عالی انقلاب رسید. با اینکه آموزش و پرورش در چهار دهه گذشته تلاش‌های زیاد و قابل‌تقدیری به عمل آورده، اما هنوز با چالش‌های جدیدی روبه‌روست. نارسایی‌های موجود از یک طرف و ترسیم ایران توسعه‌یافته در افق ۱۴۰۴ از سوی دیگر، زمینه‌ساز تهیه سند تحول بنیادین تعلیم و تربیت شده‌اند. در تحقق اهداف و مأموریت‌های نظام تعلیم و تربیت رسمی تأکید شده در سند تحول، معلم (مرئی) مؤثرترین نقش را دارد. هدف این مقاله مشخص کردن ویژگی‌های معلمان از منظر سند تحول بنیادین آموزش و پرورش است.

راهکار ۳/۱۱: آموزش‌های ضمن خدمت؛
راهکار ۶/۱۱: ارتقای توانمندی‌های
معلمان.

یافته‌های تحلیل محتوای سند تحول
بنیادین نشان می‌دهد که تهیه‌کنندگان
سند به مهارت حرفه‌ای معلمان توجه
داشته‌اند. نتیجه بررسی شاخص‌های
صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان براساس

بسزا برخوردار است.
گزاره ۱۲: به منزلت علم نافع، هدایتگر
و توانمندساز و مقام و جایگاه عالم و معلم
باید بیش از پیش توجه شود.
راهکار ۲/۱۰: تقویت انگیزه ارتقای شغلی
در آنان، براساس نظام معیار اسلامی؛
راهکار ۳/۱۱: ادامه تحصیل با توجه به
رتبه‌بندی معلمان؛

در فصل اول سند تحول بنیادین با
عنوان «بیانیه ارزش‌ها» دو گزاره مهم به
شرح زیر آمده‌اند:
گزاره ۷: نقش معلم به‌عنوان
هدایت‌کننده و اسوه‌ای امین و بصیر
در فرایند تعلیم و تربیت و مؤثرترین
عنصر در تحقق مأموریت‌های نظام
تعلیم و تربیت رسمی کشور، از اهمیتی

سند تحول بنیادین به شرح زیر است:
اخلاق حرفه‌ای و ارزش‌ها: ایمان به خدای یکتا، اعتقاد به دین مبین اسلام، صلاحیت‌های دینی و اخلاقی انقلابی، صلاحیت‌های شخصیتی، تعامل با نهادهای علمی و پژوهشی، و هدایت‌کنندگی.

دانش (علم نافع): ارتقای علمی و تربیتی معلمان و تقویت انگیزه‌های شغلی، رویکرد آموزش تخصصی و حرفه‌ای، یادگیری مداوم.

مهارت‌ها: هدایتگری، ارتقای توانمندی‌های معلمان، پژوهشگری.

توسعه حرفه‌ای: پژوهش، توانمندسازی، افزایش توانمندی‌های حرفه‌ای، شرکت در دوره‌های ضمن خدمت.

علاوه بر نبود جامعیت در شاخص‌های صلاحیت‌های حرفه‌ای، کیفی بودن شاخص ارزش‌ها، غیرقابل‌سنجش و تفسیرپذیری این شاخص با توجه به مؤلفه‌های آن، به دشواری برای تعریف، ارزیابی و بهسازی در معلمان برای آن اتفاق نظر به وجود خواهد آمد و این تا حدودی بر نظرات اشخاص متکی و استاندارداذناپذیر است.

رویکردهای عمده‌ای که تاکنون مبنای ارائه‌الگوهای صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان قرار گرفته‌اند: رویکرد معلم‌محور که با تکیه بر مبانی معرفتی (روان‌شناختی، جامعه‌شناختی، تربیتی و مدیریتی)، اصالت ارزش را در ذات و کنه معلم جست‌وجو می‌کند و تعالی فردی معلم را اصل و ناظر بر ارتقای کیفیت آموزش می‌انگارد. شاخص‌های عمده آن عبارت‌اند از: دانش، مهارت، مسئولیت‌پذیری، اثربخشی و یادگیری.

رویکرد دانش‌آموز‌محور که اصالت ارزش را در بستر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان و براساس برونداد آموزشی می‌جوید. عمده‌ترین شاخص‌های آن عبارت‌اند از: ارزشیابی پیشرفت تحصیلی، نظرسنجی والدین، توسعه حرفه‌ای برای مقایسه عملکرد معلمان.

رویکرد موضوع‌محور که مبتنی است بر مبانی معرفتی علوم تربیتی و دانش ارزیابی روز که اصالت ارزش را در پرداخت به مقوله تعلیم و بازسازی آموزشی می‌جوید. مهم‌ترین شاخص‌های این رویکرد برای صلاحیت‌های حرفه‌ای عبارت‌اند از: ارزیابی وظیفه‌محور و ارزیابی صلاحیت حرفه‌ای (مکانیکی). به عبارت دیگر، در این رویکرد معلم در نقش انتقال‌دهنده دانش تعیین شده طبق استانداردهاست.

سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، با وجود توجه به ویژگی‌های دانش‌آموزان، نقش معلم را مهم‌ترین و معلم‌محوری را پررنگ‌تر از سایر رویکردها در نظر گرفته است. این در حالی است که اغلب رویکردهای طراحی آموزشی در دنیا مبتنی بر نیاز دانش‌آموزان و جامعه و چالش‌های جهانی مانند محیط‌زیست و حقوق بشر ارائه می‌شوند.

واقعیت این است که امروزه اغلب دانش‌آموزان برای یادگیری و توسعه همه‌جانبه شخصیت خود به منابع زیادی دسترسی دارند و به نظر می‌رسد اغلب آن‌ها با وجود حساسیت و اهمیت شغل معلمی در جامعه، معلمان را الگو و اسوه خود برای سبک زندگی مورد نظر قرار نمی‌دهند. معلمی یک حرفه است و

صلاحیت‌های هر حرفه به‌عنوان یک شغل و حرفه مشخص است. در عین حال، یادگیری و تجربه‌های نامنظم افراد و تأثیر عوامل بیرونی در شخصیت و سبک زندگی دانش‌آموزان در کنترل مدرسه نیست. نگاه سنتی به نقش معلم به‌عنوان یگانه دانای یاددهنده، با توسعه دانش بشری و ابزارهای اشاعه آن در سرتاسر جهان، با تنوع و جلوه‌های هنری در سایه نرم‌افزارهای فناوری در سرتاسر زمان برای استفاده گسترده است. به همین ترتیب، تنوع سبک زندگی و دسترسی مشاهده و مطالعه آسان آن‌ها، درست یا نادرست، انتخاب‌های متنوع و متعددی به‌جز معلم را در اختیار دانش‌آموزان قرار داده است. تأکید بیش از سهم معلم در تحقق حیات طیبه، اندکی غیرواقع‌بینانه جلوه می‌کند. آموزش و پرورش و معلمان پس از پیروزی انقلاب اسلامی اولین اولویت متناسب‌سازی با اهداف انقلاب و بازسازی و بهسازی بودند و گزینش، تهیه دانش محتوایی، تأمین مدرسان دوره‌های آموزش معلمان و مدیریت آموزشی با حساسیت زیاد و مبتنی بر اهداف انقلاب اسلامی دنبال می‌شد.

در نهایت، کار معلم طراحی و خلق شرایط یادگیری همراه با فضیلت‌های اخلاقی، انسانی و فرهنگی است. به این منظور، ضمن داشتن رویکردی مثبت و دغدغه و شوق تربیت برای توسعه همه‌جانبه آینده‌سازان، لازم است به اندازه کافی از صلاحیت‌های دانشی، نگرشی و مهارتی برخوردار باشند. این مهم را حل مسائل انگیزشی و بهداشتی معلمان تسهیل می‌کند. امید آنکه در افق ۱۴۰۴ شاهد زندگی به نسبت پاک در سایه تلاش همه ارکان نظام و نظام آموزشی، به‌ویژه آموزش و پرورش، باشیم.

منابع

۱. سایت خبرگزاری دانشجویان ایران ایسنا (یادداشت مهمان منوچهر کلهر دکتری علوم تربیتی و استاد بازنشسته دانشگاه فرهنگیان قزوین)
۲. نوید ادهم، مهدی، رستمی پور. علی، رحمتی. محمدحسین، خنیفر، حسین. (۱۳۹۱) مبانی تحول بنیادین نظام آموزش و پرورش، نورالثقلین.